

تخصیص منابع مالی درون دانشگاهی

مبثنی بر بودجه‌ریزی عملیاتی

تالیف

دکتر میترا عزتی

عضو هیات علمی دانشگاه تهران

ویراستار علمی

معصومه مهدوی رومی

انتشارات آواي نور

تهران - ۱۳۹۳

سرشناسه	میترا
عنوان و نام پدیدآور	تخصیص خدمات درون دانشگاهی؛ میتنی بر بودجه‌ریزی عملیاتی / تألیف میترا عزتی؛ استادی م. مومنه مهدوی‌روشن
مشخصات نشر	تهران : آوای نور، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	۱۹۲ ص.
شابک	978-600-309-097-2
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران
موضوع	دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران
موضوع	بودجه برنامه‌ای -- ایران
موضوع	بودجه‌ریزی -- ایران
شناسه افزوده	مهدوی‌روشن، معصومه، ۱۳۴۶- ویراستار
رده بندی کنگره	۱۳۹۳۱۵/۲۳۴۲LB ع ۴۹ الف /
رده بندی دیویی	۱۳۱۴۰۹۵۵/۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	۳۵۴۴۶۸۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تخصیص منابع مالی درون دانشگاه برای تسهیل بر بودجه ریزی عملیاتی

تألیف: دکتر سیدرضا عزتی

ویراستار: معصومه مسعودی

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه آرا: منیر السادات حسینی

چاپ اول: ۱۳۹۳

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

صحافی: نشاط

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۰۹۷-۲

■ نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری

پلاک ۹۹، تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵، ۴۵۵۷/۰۹۱۲۲۰۰۴، شماره: ۶۶۴۸-۸۸۲

■ نمایندگی فروش: تهران، خیابان انقلاب، شماره ۱۲۱۲، کتابفروشی گوتنبرگ

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

قیمت ۱۲۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۷		بشگفتا
۱۱		مشکلات و چالش‌های مدیریت
۱۳		فصل اول: نظریه‌های مدیریت و راهبری آموزشی
۱۳		مقدمه
۱۴		مدیریت آموزش عالی و مسائل مدیران آموزشی
		نظریه‌ها و رویکردهای مدیریت و راهبری آموزش عالی و سازوکارهای
۱۶		تخصیص منابع مالی
۱۷		مدیریت دولتی نوین در دانشگاه
۱۹		حکمرانی آرمانی
۲۲		اقتصاد نهادی نوین
۲۵		استراتژی
۲۶		بازاریابی و بازار محوری
۲۶		سازوکارهای تخصیص منابع مالی
۳۲		نظریه‌ها و الگوهای رفتار سازمانی
۳۳		نظریه‌ها و الگوهای تبیین‌کننده رفتار و عملکرد آموزشی واحدهای دانشگاهی
۳۹		فصل دوم: گروه و پویایی گروه
۳۹		تعریف گروه
۴۱		انواع گروه
۴۵		مراحل تکامل گروه

۵۲.....	پویایی گروه و نظریه‌های مرتبط با آن.....
۵۷.....	فصل سوم: عملکرد گروه‌های آموزشی.....
۵۷.....	عملکرد گروه.....
۶۵.....	سنجش و اندازه‌گیری عملکرد گروه‌های آموزشی.....
۶۵.....	مروری کوتاه بر تاریخچه ارزیابی دانشگاهی.....
۶۸.....	ویک‌دها و الگوهای ارزشیابی.....
۷۸.....	تعریف عملکرد آموزشی.....
۷۹.....	سنجش عملکرد آموزشی گروه‌های آموزشی.....
۱۰۰.....	عوامل و اثرات عملکرد گروه‌های آموزشی.....
۱۱۹.....	فصل چهارم: اهمیت تخصیص منابع مالی در آموزش عالی.....
۱۱۹.....	مفهوم تخصیص منابع مالی در آموزش عالی.....
۱۲۰.....	نقش و اهمیت تامین و تخصیص منابع مالی در عملکرد آموزش عالی.....
۱۴۰.....	تخصیص منابع مالی درون و بیرون مؤسسات آموزش عالی.....
۱۴۱.....	انواع سازوکارهای تخصیص منابع مالی درون مؤسسات آموزش عالی.....
۱۵۱.....	مطالعات انجام شده در سایر کشورها.....
۱۷۰.....	خلاصه و نتیجه‌گیری.....
۱۷۷.....	منابع و مآخذ.....

پیشگفتار

آموزش عالی همواره ارتباط نزدیکی با پیشرفت جوامع داشته و در اغلب کشورها توجه به اقتصاد مبتنی بر دانش در اولویت خاصی قرار گرفته است. چگونگی ارتقای سطح اثر بخشی و عملکرد آموزشی دانشگاه‌ها برای تحقق اقتصاد دانایی‌محور همواره به عنوان یکی از چالش‌های اساسی پیش روی مدیران و برنامه‌ریزان قرار داشته است.

در دوره‌ای که در آن رشد درآمدها بسیار کندتر از هزینه‌هاست، دولت‌ها مجبور به اتخاذ سیاست‌های مناسب در جهت رفع محدودیت‌هایی نظیر ناکافی بودن اعتبارات آموزش عالی، نامافی‌بودن امکانات آموزش عالی، فقدان نظام جامع نظارت و ارزیابی و ... هستند. رشد شتابان اعتبارات و تقاضاها از آموزش عالی بر تنگناهای مالی مؤسسات آموزشی دامن زده و آنان را ساکن از یافتن راه‌حل‌هایی برای تفوق بر محدودیت‌های مالی کرده است. دو راه‌حل اساسی این امر پیشنهاد شده است: یکی مشارکت و بهره‌گیری از منابع مالی غیر دولتی و دیگری درآمدسازی نظام تخصیص منابع مالی بین و درون مؤسسات آموزشی. با عنایت به اینکه اصلاح نظام تخصیص منابع مالی و ایجاد تحول در این زمینه به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای مدیریت نظام آموزش عالی و یکی از مهم‌ترین راه‌حل‌ها در جهت سیاست‌گذاری توصیه شده، بنابراین در جهت بهبود عملکرد آموزش عالی نیز به کارگیری سازوکارهای مناسب تخصیص منابع مالی راه حل موثر و مفیدی تلقی می‌شود. سازوکارهای تخصیص منابع مالی به طور مستقیم و غیرمستقیم بر نظام آموزش عالی تاثیر می‌گذارند؛ از آن حیث که منجر به ایجاد انگیزه برای عاملان آموزشی و اصلاح برنامه‌های درسی در جهت تفوق در عرصه رقابت و افزایش کیفیت آموزشی می‌شوند، تاثیر مستقیم بر نظام آموزشی داشته و از آن منظر که ابزار مهمی در جهت سیاست‌گذاری‌های آموزشی، اصلاح ساختار آموزشی در جهت پاسخگویی عاملان آموزشی، ارتقای کارایی، کاهش بی‌عدالتی و در نهایت تامین نیازهای جامعه می‌شوند، تاثیر غیر مستقیم بر نظام آموزش عالی دارند.

شواهد نشان می‌دهد طی چند دهه اخیر با درک تاثیر آموزش بویژه آموزش عالی بر جنبه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و... منابع بیشتری از سوی دولت‌ها و افراد جامعه به این بخش تخصیص یافته و سیاست‌گذاری‌های خاصی برای بهبود کمی و کیفی این بخش دنبال شده است. با این وجود واقعیاتی نظیر محدودیت منابع و نامحدودیت نیازهای انسانی و تخصیص بخش عظیمی از منابع جامعه به این بخش مستلزم به‌کارگیری سیاست‌های اجرایی خاصی است که تغییر در سازوکارهای تأمین و تخصیص منابع مالی یکی از مهم‌ترین آنهاست. از آنجاکه جامعه و فرد هر دو با محدودیت منابع مالی مواجهند، طبیعی است بخواهند در تخصیص این منابع محدود از کارایی بهینه تخصیص‌های خود مطمئن شوند، بنابراین در سال‌های اخیر منابع مالی اعطاء شده دانشگاه‌ها با هدف پاسخگویی بیشتر به دولت و کنترل مبتنی بر گزارشات مالی و سرمایه‌ای صورت گرفته که متضمن واگذاری استقلال داخلی تحت مسئولیت و خودگردانی آنهاست. باید یاد کرد که در قالب سازوکارهای تخصیص منابع مالی بین و درون دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مطرح شده است.

در تبیین کارکردها و اثرات سازوکارهای مالی نظام آموزش عالی نظریه‌ها و رویکردهای مرتبط با مدیریت و راهبردهای آموزش عالی و سازوکارهای تخصیص منابع مالی در قالب نظریه‌های مدیریت دولتی، بین، حکمرانی آرمانی، اقتصاد نهادی نوین، استراتژی، بازاریابی، سازوکارهای تخصیص منابع و نظریه‌ها و الگوهای رفتار سازمانی مطرح می‌شوند. بر این اساس طی چند دهه اخیر با اطمینان کنترل درون‌دام‌محور تبدیل به هدایت و کنترل برون‌دام‌محور و عملکردمحور شده است. بدین ترتیب از طریق سازوکارهای تخصیص منابع مالی می‌توان بر رفتار گروه‌های آموزشی که رکن اصلی نظام آموزش دانشگاهی محسوب می‌شوند، تاثیر گذاشت. چگونگی این فرایند در این کتاب با مقایسه نظرات اندیشمندان و صاحب‌نظران مختلف بررسی شده است.

همچنین در این کتاب چگونگی به‌کارگیری سازوکار تخصیص منابع مالی مبتنی بر عملکرد تبیین شده است که پیامد چنین امری منجر به افزایش خودگردانی و استقلال داخلی، رقابت بین دانشگاه‌ها، توسعه رقابت‌های بین‌المللی، بهبود کارایی و برون‌دادهای

آموزشی، کیفیت و بهره‌وری آموزشی و پژوهشی، ارائه دروس و برنامه‌های درسی مبتکرانه و عمل‌گرا، شفافیت در زمینه استفاده از منابع مالی، تخصیص منابع مالی مناسب و عادلانه، افزایش قابلیت هوشیاری از مصارف و هزینه‌ها، افزایش قراردادهای آموزشی و پژوهشی و در نهایت بهبود همکاری دانشگاه‌ها با تجارت، صنعت و سایر مؤسسات می‌شود. این کتاب مشتمل بر ۴ فصل بوده که در برگزیده موضوعاتی نظیر نظریه‌های مرتبط با مدیریت و راهبری آموزش عالی، نظریه‌ها و الگوهای تبیین‌کننده رفتار عملکرد آموزشی واحدهای دانشگاهی، گروه و پویایی گروه، عملکرد گروه‌های آموزش و سیاست‌های تامین و تخصیص منابع مالی گروه‌های آموزشی است که در خاتمه الگو، چگونگی تاثیر گذاری مکانیسم‌های تخصیص منابع مالی بر عملکرد گروه‌های آموزشی شرح شده است.

آشنایی و به‌کارگیری نتایج این کتاب در نظام آموزش عالی ایران می‌تواند فواید ذیل را به ارمغان آورد:

- (۱) افزایش کارایی مؤسسات آموزشی: طریق کسب اطلاعات لازم درخصوص عملکرد و ستانده‌های آموزشی و سربلند ساختن عملکرد آموزشی مؤسسات با تخصیص منابع مالی و پرداخت‌های هدفمند به مؤسسات آموزشی
- (۲) افزایش میزان انگیزه مدیران گروه‌های آموزشی در پیشبرد نوآوری‌هایی که منجر به کاهش هزینه‌ها می‌شود
- (۳) پرورش خلاقیت مدیران گروه‌های آموزشی تا با ابداع روش‌های نوین سازوکارهای تخصیص منابع مالی مختلف، تحقق اهداف آموزشی را با هزینه کم‌تر به حد اکثر برسانند.

بنابراین مطالعه کتاب حاضر به افراد ذیل توصیه می‌شود:

- (۱) سیاستگذاران و برنامه ریزان آموزش عالی در حوزه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

- (۲) سیاستگذاران و برنامه ریزان دانشگاه‌ها

- (۳) سیاستگذاران و برنامه ریزان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

- (۴) دانشجویان دکترای رشته‌های مدیریت آموزشی، برنامه ریزی آموزشی، اقتصاد آموزش، مدیریت آموزش عالی، مدیریت توسعه و اقتصاد
 - (۵) دانشجویان کارشناسی ارشد رشته‌های مدیریت آموزشی، برنامه ریزی آموزشی، آموزش و بهسازی منابع انسانی.
- امید است مطالعه کتاب حاضر در نظام آموزش عالی منافع ذیل را به همراه داشته باشد:
- (۱) برخورداری از حمایت‌های مالی دولت و قانونگذاران از آموزش عالی در صورت این بیشترین و بهترین عملکرد آموزشی
 - (۲) شفاف‌سازی فرایند تخصیص منابع مالی دولتی از طریق تخصیص منابع مبتنی بر عملکرد مؤسسات آموزشی
 - (۳) اصلاح نظام نظارت و کنترل مؤسسات آموزشی به شیوه نظارت درون گروهی از طریق سرمایه‌گذاری‌های علمی بر عملکرد و دستیابی به منابع مالی بیشتر
 - (۴) شناسایی منابع مالی، بهره‌مندی از ساز و آموختن تقویت منابع مالی بهبود یافته.
 - (۵) بهبود کیفیت آموزشی، دانش‌آموزان از طریق اصلاح برنامه‌های درسی متناسب با تغییرات محیطی و تکنولوژیکی در جهت برتری در عرصه رقابت‌های ملی و بین‌المللی.
 - (۶) بهبود اثربخشی و کارایی دانشگاه‌ها با تسهیل رقابت بر سر تامین منابع مالی بیشتر از طریق جذب و به‌کارگیری اساتید مشهور و ارائه برنامه‌های درسی با کیفیت که منجر به اشاعه شهرت و اعتبار مؤسسه آموزشی می‌شود.
 - (۷) با آشکار شدن عملکرد مؤسسات آموزشی، انحراف از اهداف نظام آموزشی شناسایی و اقدامات مقتضی در جهت اصلاح نارسائی‌ها انجام خواهد شد
 - (۸) با ارائه سطح عملکرد آموزشی مؤسسات آموزشی اطلاعات مشتریان و نفع‌اندوختن مؤسسات آموزش عالی در جهت سرمایه‌گذاری‌های مالی افزایش و بهبود یافته و منجر به کارآمدی تصمیم‌گیری آنان می‌شود.

دکتر میترا عزتی

عضو هیات علمی دانشگاه تهران